

SVE SE NEKAKO PREŽIVI OSIM SMRTI

Piše: Elvis Ljajić

Ova predstava već samim naslovom sugerira životnu situaciju u kojem se likovi nalaze. Jedna prosječna sarajevska porodica, koja obuhvata tri generacije, koje sa sobom nose gotovo isti osjećaj bezizlaznosti iz situacije u kojoj su zatečeni. Samom proširenošću porodice na tri generacije jasno se naglašava kako je taj osjećaj zapravo konstantan, jedino se razlikuju načini na koje se likovi nose sa njim.

Sjajna glumačka ekipa koju čine Izudin Bajrović, Ejla Bavčić Tarakčija, Kaća Dorić, Aleksandar Seksan, Emin Muftić, Dina Mušanović, Amila Terzimehić i Vedran Đekić, uspjela je da jedan tekst, koji je veoma nezahvalan za igru, prenese u sasvim pristojnu izvedbu. Naime, na početku predstave o svakom liku saznajemo šta mu je cilj, i do kraja predstave on taj cilj i ostvari, bez pravih prepreka i sukoba, sve što smo pomislili na početku da će se likovima dogoditi, to im se i dogodi.

Ovo je predstava i o raspadu porodice. Lik komšinice, kojeg igra Emin Muftić, svoju je porodicu izgubila u ratu i njene komšije su joj zamjenska porodica. Ona sa njima živi njihove muke, probleme i nade, ali i učestvuje u svakodnevnim kućnim poslovima. Gospođa Majka, ponekad je sa svojom porodicom, ponekad čeka svog davno umrlog muža, a ponekad „živi“ kao djevojčica koju roditelji grde što je predugo ostala vani. Otac, pjesnik, uglavnom je u svom svijetu, u kojem nema ni ženu ni djecu ni brata ni punicu, samo riječi, riječi. Majka, glas razuma, čiji trud i racionalnost ne donose nikakve promjene, s majkom i mužem koji su češće u svojim svjetovima nego u stvarnosti s njom, i sa kćerkama koje odlaze. Brat Edin, bivši ratnik, u miru se bori protiv elite, a zapravo preživljava do poziva svoje žene i djeteta koje žive negdje daleko i koje, zapravo, i nisu više njegova porodica. Sestre Una i Ena, blizankinje, započinju svoje živote, jedna daleko odavde, druga sa svojom novom porodicom. Raspad kao jedina neminovnost.

Česte promjene prostora po scenama riješene su efektno jednostavnim scenografskim postupkom. Na sceni je naslikan tlocrt stana i jednostavnim prelaskom preko linije likovi se nalaze u novom prostoru, u spavaćoj ili dnevnoj sobi, kupatilu ili hodniku. Na ovaj način se postigla izvjesna dinamika u smjenjivanju scena i izbjeglo dodatno usporavanje tempa predstave. Ne smijemo zaboraviti spomenuti i muziku, kojom istovremeno uspostavlja i okvir predstave, ali i diktira njen ritam, kao ni kostime koji su bili efektni i jasni.

S obzirom na način na koji se bavi pobrojanim temama, ova predstava ostavlja dosta prostora publici za prepoznavanje sebe u jednom od likova ili u jednoj od

situacija. Istovremeno, ostavlja dovoljno prostora publici za upisivanje, odnosno da u onim nedorečenostima koje postoje u predstavi upišu svoja vlastita iskustva ili pretpostavljene vrijednosti, što ovoj predstavi, odnosno pojedinim scenama ove predstave, na određeni način umnogostručuje značenja.

„Sve se nekako preživi osim smrti“ je predstava s dobrim glumcima, nastala po pristojnom dramskom tekstu, u kojoj smo mogli vidjeti neka veoma dobra rediteljska i scenska rješenja, kao i značaj muzike u teatru, koja, koristeći se banalnom igrom tuče jastucima, govori o velikim temama, o jednom gradu i njegovom propadanju, o porodici i njenom raspadu, o smrti kao neminovnosti.

NAŠA PREDSTAVA JE UPOZORENJE KAKO NE BI SMJELO BITI

Razgovarala: Danijela Regoje

Dubravka Drakić, glumica

„Čuvari tvog poštenja“ stih je iz crnogorske himne „Oj, svjetla majska zoro“ koji Vam je poslužio kao polazište za nastanak predstave koja je u cijelosti autorski projekat Borisa Liješevića. Glumci su na osnovu ovog teksta gradili svoje karaktere, tako da su paralelno nastajali i tekst i sama predstava. Kako je izgledao taj proces rada?

Prvo da kažem da za nas veliko zadovoljstvo i čast predstavlja gostovanje na ovom festivalu, posebno kada smo svjesni da na naše zadovoljstvo i zadovoljstvo publike naša predstava putuje po Regionu i pomjera ono što se zove lokalni ili gradski prostor. Pošto smo članovi Gradskog pozorišta, negdje nas pomjera u tom smislu da promišljamo regionalno, bez obzira što smo članovi ili što igramo u predstavama Gradskog pozorišta, to ne znači da nećemo na festivalima prikazati i sve ono što se na crnogorskim scenama zbiva. Boris Liješević je divan reditelj koji je rođen u Budvi i ja ga znam i tokom studija i nakon studija i nije me iznenadio njegov ovakav pristup temi, zato što ga znam još sa Sterijinog pozorja mладих, gdje sam ja sa profesorom Borom Sjepanovićem, kao njegov asistent, dolazila godinama sa studentima, a Boris je radio na Sterijinom pozorju mладих i znala sam da će on se potruditi da mi kao glumci, da ne kažem pretenciozno, ravnopravno učestvujemo, ali na zaista jedan vrlo aktivan i angažovan način u onome što se zove stvaranje predstave. I to na način da mi imamo mogućnost izbora i imamo

s druge strane njegovo ogromno povjerenje. On nas je vodio onako mudro, rediteljski, a za nas kao glumce bio je veliki izazov da ispunimo njegova očekivanja. Taj proces je trajao skoro tri mjeseca. Njegova inicijacija je bila da mi zapravo kroz improvizacije dođemo do onoga što će biti konačan rezultat i na naše ogromno zadovoljstvo mi smo u tome i uspjeli. Njegova inicijacija je bila, pošto je zaista vrlo širok pojam poštenja koje se pominje, a čuvati tvog poštenja je opšte mjesto na svim našim prostorima, najčešće se pozivamo na njega, kunemo se na čast, na poštenje, na moral, ali manifestacije iza svega toga su u odnosu na svakog od nas pojedinačne. I manifestacije u kući, i u društvu i na poslu. Ono što jeste mudro bilo to je što je Boris odabrao kontekst kroz koji ćemo mi progovoriti, a ono što je meni inspirativno kao roditelju jeste kontekst budućnosti. Šta mi sada možemo, kao pojedinci, uraditi? Ne kako je bilo do sada, kako je to bilo u prošlosti, jer taj stih je iz himne koja je nastala u prošlosti. Mi imamo jednu divnu knjigu, ne znam jeste li čuli za nju, napisao je Marko Miljanov, koji je bio prvi gradonačelnik Podgorice, i zove se „Primjeri čojstva i junaštva“ u kojoj su u kratkim pričama opisani slučajevi njegovih savremenika, gdje je on kroz anegdotski pristup ispričao šta zapravo znači čojstvo i junaštvo. Puno smo razgovarali o tome i junaštvo je da štitiš sebe od drugih, a čojstvo da štitiš druge od sebe. E, to negdje da štitiš druge od sebe i to nešto što jeste po tim moralnim normama današnjice negdje se gubi i negdje se podrazumijeva. Mi ono najhrabrije što smo učinili je da makar neke stvari ne podrazumijevamo, nego da probamo da ih prvo sebi objasnimo, možda da kroz predstavu pokušamo i da se zapitamo svi zajedno da li mi možemo nešto da učinimo da se to promijeni.

Pomenuli ste maloprije da se ova priča ispričala iz konteksta budućnosti. Je li bilo najbezazlenije tu priču o poštenju ispričati iz vizure djece, smjestiti je u školske klupe iz učionice?

Pa mislim da je školska učionica kao koncept nastala zahvaljujući našim improvizacijama gdje smo mi, ustvari, shvatili koliko mi, prvo, ne razumijemo riječi himne i ne ulazimo u suštinski sadržaj toga, nego se, kao u svakoj pjesmi koja se ponavlja, te riječi tako olako izgovaraju. Pa to bude tako, da to jeste himna, ali kada stavimo na papir to i probamo da postavljamo mnogo pitanja zašto se baš to kaže, a ne nešto drugo, a koje je tačno značenje toga, onda shvatimo koliko nas tempo života, dostupnost sadržaja, dostupnost i prezasićenost informacijama odvlače od suštine. Koliko se zadovoljavamo nekim najprostijim sadržajima, koliko

se zadovoljavamo neprovjerenim informacijama, pa samim tim koliko i ono što se uči u školi ne prolazi kroz filter tumačenja. Nego samo jesam li naučio, jesam i to se sjutradan zaboravi. Eto tako smo i došli do te učionice. Čemu zapravo služi škola danas? I mnogo smo pričali o tome kako je definicija škole da je to vaspitno-obrazovna ustanova, a kako u današnje vrijeme niko ne pominje taj faktor vaspitanja, nego samo faktor obrazovanja, a i on je u svakom smislu prilično iznevjerjen, jer se kaže što bi se obrazovali ako se danas mogu postići visoki ciljevi i veliki uspjesi i bez suštinskog obrazovanja. Eto, mi smo krenuli od te učionice koja zapravo može biti, na prvom nivou, učionica, ili jeste nama, kao učesnicima tog događaja jeste kontekst učionice, ali može biti i u jednom širem kontekstu posmatrana kao društvo koje mi zapravo jesmo sada.

A osnovna mjeru vrijednosti društva, a vidimo to i u predstavi je, nažalost, novac?

Nažalost, da. A znate šta je najtragičnije od svega? Kada igramo predstavu tačno se polarizuju ljudi koji tačno prihvataju tu premisu kao takvu. Taj surovi kapitalistički odnos prema životu je nekako socijalistički, taj koji svi sada pljuju i rugaju mu se, svako iz svog ugla, jednostavno je prihvaćen kao nešto što je mjerilo stvari. A je li zapravo tako, jesmo li nekako olako prihvatali ili nekako prigrabili taj model, a da ne znamo šta grabimo, e to će vrijeme pokazati.

Kada govorite o reakciji publike, kako je predstava prihvaćena u Crnoj Gori, jer ona govorí o tom apsurdu, o poštenju koje je samo mrtvo slovo na papiru ili stih iz himne?

Svako u odnosu na svoje vaspitanje. Kućno prije svega. Ja i dalje vjerujem da je porodica okrilje u kome se svi spremamo za učestvovanje u svijetu i da svjetonazore dobijamo iz onoga kako vidimo da naši roditelji percipiraju stvarnost. Na koji način se naši roditelji prema tome određuju, oni istovremeno i nas vaspitavaju i onda mi to poslije kroz proces školovanja, koji je izuzetno važan, nastavljamo. Uvjeravamo se u istinitost onih tvrdnji koje smo donijeli iz kuće ili se razočaravamo. Kaže se da su okolnosti jedno, možda mogu da nam okolnosti diktiraju i razvoj, ali to je sada neka druga tema. To je pitanje karaktera, ali vjerujem da je škola danas i školovanje, i u osnovnim i u srednjim školama, pred izuzetno velikim izazovima. I da to pozicija današnjeg učenika i nastavnika jeste vrlo osjetljiva. Mislim da je to najosjetljiviji sloj našeg društva.

Profesorica koju vi igrate u predstavi nije poklekla pred tim sticajem okolnosti. Ona je ipak zadržala etičnost.

Da, u našoj prići je zadržala, ali to je taj naš zajednički dogovor. Bilo je, naravno, komentara poslije predstave da smo mogli sa manje surovosti da uradimo neke scene,

međutim, ja vjerujem da prostor pozorišta ne služi tome da bi se prenijeli sadržaji iz naše stvarnosti, nego da pravimo tu istinu gdje je nema i da negdje upozoravamo kako ne bi smjelo biti. I zato smo mi našu priču ispričali na način da to nije kopiranje stvarnosti. Nije to kopiranje onoga kako danas jeste, ali jeste upozorenje kako ne bi smjelo biti i do čega ne bi smjelo da dođe. Čini mi se da smo na pravom putu da to i bude.

Vi ste, zapravo, sami na neki način gradili taj svoj lik, maštali kakav će on biti?

Jeste, to su naše improvizacije, Boris je insistirao da mi radimo na njima i onda smo vremenom odbacivali sve ono što nije pripadalo ovoj priči i birali ono što će nam pomoći da taj dramski sukob na pravi način i profilišemo i da ti karakteri budu dosljedni toj priči i da budu oni koji na pravi način pripadaju toj sceni. I mnogo mi je draga što smo mogli jedni druge da korigujemo, ali i da ohrabrimo, da odemo u te druge krajnosti koje će doprinijeti da se priča ispriča na pravi način.

Prije nekoliko godina, takođe ste igrali u Brčkom. Sada ste se opet vratili na Susrete. U čemu se ogleda njihov značaj?

Da, ja sam prije 8-9 godina sa predstavom Gradskog pozorišta iz Podgorice došla na festival prvi put. Igrali smo predstavu „Sedam dana“ po sjajnom tekstu Tene Štivičić, a u režiji Alise Stojanović. Ta predstava je bila, meni se tada činilo prava za ovaj festival zato što su u nju utkane rediteljske snage iz Beograda, izvanredne spisateljske snage iz Zagreba, a glumačke i producentske iz Podgorice. I mi smo kroz jednu malu predstavu povezali Region i došli da igramo predstavu koja se tiče međuljudskih odnosa, dominantno prijateljstva. I zbog toga sam bila sretna. Međutim, ono što me je zaboljelo je što u našoj prići nije bilo ničega što je vrijedalo na bilo koji način bilo koga ovdje, a na okruglom stolu su se mogli naći neki komentari koji su išli u tom smjeru. To je ono što me je tada obeshrabrilno da i prostor pozorišta, prostor nas kao umjetnika koji neprekidno moramo povezivati, ide u tom sijeru. U Brčkom ima toliko mostova, granica, a naš je zadatak da povezujemo, da promišljamo, da budemo bolji nego što mislimo da jesmo. Da stvaramo prostor za vjeru u neku bolju budućnost. Za vjeru u premoščavanje, pomirenje u Region kao jedinstveni kulturni prostor. Naravno da sam presrećna što smo opet u Brčkom, ali stalno očekujem da ti koraci budu nekako hrabriji, sigurniji i da ti koraci budu na radost svih nas zajedno. Voljela bih da ovakvi festivali, ali i svi mi zajedno, možemo više od političari uticati i insistirati na tim mostovima, na međusobnoj razmjeni i povezivanju. To mora biti naša budućnost. Ti putevi i povezivanja, ti putevi razumijevanja, oproštaja - to moraju biti putevi kojima se ja nadam da ćemo mi hrabrije ići, a ako ne mi, onda naša djeca sigurno.

KRITIKA DRUŠTVA I «ČUVARI TVOG POŠTENJA»

Piše: Srdjan Vukadinović

Reditelj i autor predstave «Čuvari tvog poštenja», nastale u produkciji Gradskog pozorišta iz Podgorice, Boris Liješević teatarsku scenu i ambijent komada pretvara i doživljava kao svojevrsni istraživački labaratorij. Tako je, gotovo, sa svakim komadom kojem daje autorski pečat. Publika na Susretima pozorišta / kazališta je mogla da vidi na brčanskem XXX Festivalu, 2013. godine, njegov projekat «Očevi su gradili», u produkciji podgoričkog CNP, nastao po identičnoj stvaralačkoj matrici. Inspirativnost za pozorišnu predstavu podgoričkog Gradskog pozorišta Liješević je našao u crnogorskoj himni «Oj, svijetla majska zoro», koja je inače predmet mnogih sporenja,

pojedinaca u društvu, u ovom slučaju učenika, postoje i oni čijoj pohlepi nema granica. Intoniranje državne himne uz obaveznu, neuvjerljivu desnu ruku na srcu, je samo blef i pozervstvo manipulanata i prevrtača koji šminkom nastoje prikriti svoju pohlepu. Zapravo, nastoje pažnju javnosti usmjeriti sa stvarnog krvca na nekoga drugoga. A svoje radnje uvijaju pod plašt patriotizma i čuvara „državnog poštenja“. Na jednoj strani prenaglašeni patriotizam, a na drugoj nezaježjiva pohlepa su dva kraka jedne vještački stvorene slike posttranzicijskih društava, kakvo je crnogorsko, ali i gotovo sva druga u Regionu. Na taj način pohlepokratija vlada u društvu paralelno sa partiokratijom i jedna drugu nadopunjaju. Štaviše hrane

odnosno jednim stihom u njoj «Sinovi smo tvog stijena i čuvari tvog poštenja». U kazališnom labaratoriju su istovremeno nastajali i tekst i predstava. Dopunjavali su i nadograđivali jedno drugo. Pripremajući državnu himnu za obilježavanje jednog datuma, što je uvijek bila visoko cijenjena «patriotska dužnost», jedan razred sakuplja novac da pomogne svoga siromašnog druga, kako bi sa njima mogao ići na eksurziju. Ali, u patriotskom zanosu novac nestaje i pokazuje se da iza iskrenih namjera

jedna drugu. Jedna bez druge ne idu. Zajedno itekako dobro funkcionišu.

U kazališnoj imaginaciji kroz kritiku jednog konkretnog društva, onog crnogorskog, i dvostrukih standarda ponašanja zapravo se daje kroz teatarski znak kritika kompletnog savremenog društva. Jako složena je priča o pohlepi, a još složenija o načinima njenog prikazivanja od nosilaca iste. Samim tim ju je teže otkriti i sankcionisati. Po Liješevićevom dramskom rukopisu

stvar se može identifikovati kroz složenost s jedne strane, a s druge njenu ispoljavajuću jednostavnost. Ali, to je u umjetničkom ili nekom drugom spoznajnom dijelu jako teško ostvariti. I reditelj podgoričke predstave uspijeva da objedini, zajedno sa glumačkim protagonistima, jedinstvo scenske jednostavnosti kada pokazuje i «dramski opisuje» taj izvitopereni društveni fenomen, sa složenošću kada nastoji skenirati krivce i naglasiti jedan od tih kancerogenih momenata društvenog tkiva.

A kancerogeni momenti kao urušavajući u jednom društvu gomilaju se i multiplikuju iz jednog slučaja. Sasvim je nebitno je li taj slučaj učenička eksurzija ili nešto drugo. Onako kako se raspada ideja i namjera da se ide na eksurziju raspadaju se i državne institucije, pa i država. Na identičan način kako se vještački održava ideja o učeničkoj eksurziji vještački se održava i država. A tu izvještačenost i nestabilnost proizvodi licemjerje i neiskrenost aktera bitnih društvenih zbivanja u jednom realitetu. Čim se neko zaklinje u zaštitu državnih interesa, čim neko izvještačeno drži ruku na desnoj strani grudi kada se svira himna, čim se na prospekti i fascikle, a pogotovo one u kojima se drži ušteđeni ili prikupljeni novac, tiska državni grb treba znati da je riječ o najobičnjem blefu, laži i prevari. Čim se neko zaklinje bogom i državom da je ono što govori istina, a priča o svom biznisu ili odlukama koje treba donijeti ne treba mu mnogo vjerovati. Zapravo, nimalo mu ne treba vjerovati. Takvo stanje, koje je slika i prilika jednog konkretnog društva i svih njegovih slabosti potpuno uvjerljivo, jasno i precizno donosi predstava „Čuvari tvog poštenja“.

Gоворити једноставно о сложеним стварима тешко да је могуће ако се у пројекат не укљућује и доза хумора, сатире или циничности. У наведеној триjadi свака структура је структурно разлиčита, али у неком trenutku функционише једна, у другом друга, а у трећем трећа. Из подгорičке предстave провијава хумор са задршком који је посебно ефектан када наглашава посттранзicijske болести савременог društva, и njegove nusprodukte. А један од њих је људска пohlepa која је упакована у специфични licemjerni i bleferski celofan. У таквом ambijentu miris novca ruši sve традиционалне vrijednosti па чак и у društвima која се zaklinju na поштењe, ali teško prepoznaju čuvare истога.

Za koncept predstave kakva je «Čuvari tvog поштенja» i uspješno izведен драмски eksperiment u istraživačkom labaratoriju Borisa Liješevića mora se izmati homogena i uigrana glumačka postava. Gluma ne smije u takvom projektu biti nigdje prenaglašena. Mora pomirljivim scenskim sredstvima srednjeg puta pratiti i jednostavnost i složenost radnje, zaklinjanja u lažne i stvarne ideale, realnost od imaginacije, pozterstvo od stvarnog uvjerenja u opravdanost nečega što se radi. Jer, drugačije i ne bi funkcionisao пројекат. U predstavi Gradskog pozorišta iz Podgorice je vidljivo da su reditelj i glumačka ekipa djelovali као један uigran tim sa sličnim stvaralačkim senzibilitetima, како tokom rada на predstavi, тако и tokom prikazanja i na festivalskoj pozornici Susreta pozorišta / kazališta.

PREDSTAVE ZA DJECU I MLADE

Piše: Ivana Pirić

Izvedbom dječje predstave "Vesele igrarije" UG "Talija" Tuzla u Sedmoj osnovnoj školi u Gornjem Rahiću su zaokružena igranja dječjih predstava u okviru pratećeg programa 34. Susreta pozorišta / kazališta BiH u Brčkom.

Prema riječima Rubine Sarajlić, realizatora Pratećeg programa, i ove godine organizatori su se potrudili dovesti predstave u gradske, али и prigradske osnovne škole, posebno u područja gdje kazališne trupe rijetko zalaže

„Zadovoljni smo što smo u danima Susreta obradovali mališane, али i time što smo u Brčko još jednom doveli teatre iz cijele BiH, а koji su nam ponudili žanrovske raznovrsne predstave za djecu, od bajke do mjuzikla“, istaknula je Sarajlićeva, napominjući da je izvedeno jedanaest predstava pet teatarskih kuća.

U više objekata dječeg obdaništa i zabavišta "Naša djeca" nastupilo je Lutkarsko kazalište "Mostar" predstavom "Tvrdoglavko". U Prvoj i Drugoj osnovnoj školi igrala je "Crvenkapica" Dječeg pozorišta RS iz Banja Luke, dok je živinički ansambl UG Scena u osnovnim školama u Bijeloj i Breziku izveo dječji mjuzikl "Vrh svijeta DJ Šampinjoj".

Predstava za mlade „Kralj Ibi“ Alfreda Žarija u režiji Gorana Damjanca i izvedbi Studentskog pozorišta „Vlado Zeljković“ iz Banja Luke izvedena je na daskama Doma kulture, izazvavši odlične ovacije brčanske publike.

Jedan od protagonista komada Aleksandar Runjić, apsolvent na Akademiji umjetnosti u Banjaluci, kaže за svoj lik, Kralja Ibija, da je on slika mnogih vladara i političara koji su vladali i koji još uvijek vladaju. Njegova kolegica Kristina Šikanić, studentica četvrte godine glume banjalučke Akademije umjetnosti u klasi profesorice Jelene Trepetove-Kostić, igrala je lik supruge kralja Ibija, "zakuhavajući čorbicu", kako bi nagovorila Kralja na raznorazne podlosti.

„Žanrovske bih ovaj tekst svrstala u farsu, koja oslikava našu današnjicu, али i ranije političke sisteme“, istaknula je Šikanićeva.

SCENSKA OSLONJENOST NA GLUMU IZUDINA BAJROVIĆA

Piše: Srdjan Vukadinović

Bosanskohercegovački pozorišni, filmski i televizijski glumac Izudin Bajrović je diplomirao glumu na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu. Po diplomiranju postaje član sarajevskog Narodnog pozorišta. Svoj stalni glumački angažman, kada je teatar u pitanju, isključivo je vezao za sarajevsku Kuću na Obali. Pored sarajevskog Narodnog pozorišta značajan broj uloga je ostvario i u drugim, prije svega, sarajevskim teatrima (Kamernom teatru 55, Pozorištu mladih i SARTR-u). Pored glumačkog poziva dobar dio svoje umjetničke karijere Izudin Bajrović je vezao i za pedagoški rad, budući da je u razdoblju od 1993. od 2007. godine bio angažovan kao predavač na predmetu Gluma na sarajevskoj Akademiji scenskih umjetnosti. Dužnost direktora Drame sarajevskog Narodnog pozorišta obavljao je od 1997. do 2001. godine, i od 2015. godine i dalje. Pored velikog broja uloga na bosanskohercegovačkim teatarskim scenama i mnogih festivalskih gostovanja u Crnoj Gori, Sloveniji, Švajcarskoj i Švedskoj, Izudin Bajrović je igrao u brojnim filmskim i televizijskim projektima, kako onima domaće, tako i strane produkcije.

Filmografija Izudina Bajrovića obuhvata preko dvadeset igranih ostvarenja na filmskom platnu. Riječ je pored ostalih o filmovima: «Mirna» (1985), «Posljednji skretničar uzanog kolosijeka» (1986), «Games of Desire» (1990), «MGM Sarajevo: Čovjek, Bog, Monstrum» (1994), «Elvis» (1994), «Savršeni krug» (1997), «Mumijevi» (1997), «Prvo smrtno iskustvo» (1999), «Warriors» («Ratnici») (1999), «His name is Daniel» (2001), «Remake» (2003), «Gori vatra» (2003), «10 minuta» (2004), «Kod amidže Idriza» (2004), «Živi i mrtvi» (2005), «Teško je biti fin» (2007), «Zapamtite Vukovar» (2008), «Storm» (2009), «Halimin put» (2012), «The Prosecutor, the Defender, the Father and His Son» (2015), «Smrt u Sarajevu» (2016), «Muškarci ne plaču» (2017) i drugi.

Uloge u televizijskim dramama i serijama i glumu Izudina Bajrovića pamti široki audiotirujum. Na malim ekranim pojавljivao se Izudin Bajrović u sljedećim ostvarenjima: «Misija majora Atertona» (1988), «Ranjenik» (1989), «Viza za budućnost» (2002 - 2008), «Crna hronika» (2004 - 2005), «Tata i zetovi» (2007), «Pečat» (2008), „Lud, zbumen, normalan» (2010) i drugima.

Kada su u pitanju institucionalni BH teatri značajan broj uloga ostvario je Izudin Bajrović u sarajevskim teatrima: Narodnom pozorištu koje je i njegovo matično pozorište, zatim Kamernom teatru 55, Pozorištu mladih i SARTR-u. Među komadima južnoslovenskih autora

značajne su uloge Izudina Bajrovića u predstavama čiju tekstuallnu potku potpisuju: Milan Begović («Pustolov pred vratima»), Miloš Crnjanski («Roman o Londonu»), Dževad Karahasan («Čudo u Latinluklu»), Dušan Kovačević («Balkanski špijun»), Miroslav Krleža

(«Kraljevo»), Ahmed Muradbegović («Na Božijem putu» i «Majka»), Branislav Nušić («Pokojnik»), Meša Selimović («Tvrdava» i «Derviš i smrt»), Abdulah Sidran («U Zvorniku ja sam ostavio svoje srce» i «Prvi put s ocem na izbore»), Velimir Stojanović («Nije čovjek ko ne umre») i mnogi drugi.

Pored pomenutih autora igrao je Bajrović i u komadima pisaca mlađe i srednje generacije koji pripadaju južnoslovenskom ambijent, kao što: Dubravko Jelčić Bužimski («Ponoćna igra»), Almir Imširević («Igra plakanja» i «Kad bi ovo bio film»), Igor Štiks («Brašno u venama») i drugi.

Ništa manji broj nije ni uloga koje je Izudin Bajrović ostvario u djelima klasike kao što su: Samuel Beckett («Čekajući Godoa»), Bertold Brecht («Grafiti o vrlini»), Čehov («Tri sestre»), Euripid («Alkestis»), Žorž Fejdo («Buba u uhu»), Nikolaj Vasiljević Gogolj («Revizor»), Molijer («Učene žene») Žan Pol Sartr («Zid»), Viljem Šekspir («Hamlet», «Oluja», «Ricard III» i «Kralj Lir»)...

Režije nekih od navedenih komada potpisuju najznačajnija rediteljska imena bosanskohercegovačkog i južnoslovenskog areala, kao što su: Dubravko Bibanović, Gradimir Gojer, Ljubiša Georgijevski, Vlado Jablan, Aleksandar Jevđević, Nada Kokotović, Sulejman Kupusović, Dino Mustafić, Ahmed Obradović, Haris Pašović, Gorčin Stojanović, Petar Veček i drugi.

Ništa manje ni značajnih glumačkih protagonisti nisu bili partneri Izudinu Bajroviću na BH kazališnim pozornicama. Treba se prisjetiti nekih od tih imena:

Senad Bašić, Zoran Bečić, Gordana Boban, Jasna Diklić, Kaća Dorć, Ines Fančović, Admir Glamočak, Dragan Jovičić, Uroš Kravljaca, Mirvad Kurić, Branko Ličen, Žan Marolt, Mišo Mrvaljević, Zaim Muzaferija, Josip Pejaković, Tatjana Šojić, Vlajko Sparaval, Miralem Zubčević i drugi.

Festivalska publika na Susretima pozorišta/kazališta u Brčkom je imala priliku da u mnogo prilika naročito kada su obnovljeni Susreti u pitanju vidi Izudina Bajrovića koji je plijenio svojom igrom. Učestvovao je Izudin Bajrović na Susretima sa predstavama: «Učene žene» (1991), «U Zvorniku ja sam ostavio svoje srce» (2002), «Pričice» Filipa Šovagovića (2002), «Kraljevo» Miroslava Krleže (2005), «Tvrdava» (2003), »Igra plakanja (2007) i «Kad bi ovo bio film» (2013) Almira Imširovića i «Brašno u venama» Igora Štiksa (2015).

Glumačka priča Izudina Bajrovića je jedna dugo trajuća velika i lijepa scenska priča. U svakom liku Izudin Bajrović traga, stvara i pronalazi neke nove dimenzije. I predstave u kojima ostvaruje svoje glumačke kreacije su scenski zrelje. Kazališni komad i Izudin Bajrović kao protagonista uvijek uzvraćaju jedno drugom novim i kreativnjim dometima i postignućima. Glumačka igra Izudina Bajrovića je svojevrsni scenski i umjetnički doživljaj. Sve to u sadejstvu sa doživljavaocima teatra pretvara se u praznik teatra. Trajanje na sceni Izudina Bajrovića je nešto što publika želi, a ovaj glumac to vraća svojevrsnom scenskom energijom. A svaka predstava u kojoj kreira svoju ulogu itekako se oslanja na umijeće i glumačku izvedbenost Izudina Bajrovića.

УЛАЗАК У ОГАЊ

Пише: Наташа Гвозденовић

Представу сам у Брчком гледала четврти пут. Игра ансамбла у којем су Дубравка Дракић, Бранка Фемић Шћекић, Божидар Зубер, Катарина Крек, Емир Ђатовић, Павле Илић, Ивона Човић Јаћимовић, Сања Поповић, Симо Требешанин, Жељко Радуновић, Бранко Илић, је од самог старта од премијере сложна, компактна. Играју подржавајући једни друге. Након премијере глумица Бранка Фемић Шћекић ми је рекла да је на премијери имала доживљај који је имала на дипломском испиту, да се одваја од пода. Након извођења у Брчком каже да је сада далеко опуштенија, да се однос према улози не мења, а да игра зависи од колективне концентрације ансамбла. Они уживају у игри и играју врло концептисано.

Текст представе настајао је током процеса проба, полазиште је стих црногорске химне „чувари твог поштења”, Лијешевић, цитирајући Малера који каже да традиција није обожавање пепела него одржавање ватре, нас пита шта ми данас чинимо: обожавамо пепео или држимо ватру?

Пита нас духовито озбиљно и горко у исто време. Један разред, једна проба хора уочи приредбе за Дан државности и нестаје новац који су ученици скупљали за свог друга који нема услова да иде на екскурзију. Када новац волшебно нестане сва прљавштина почиње да испливава, све оно што се тек крхким конвенцијама држи под тепихом. У суштини ово је комад који нас суочава са похлепом, једним ружним и смутним поривом који, ако гледамо историју цивилизације, готово никад не погне главу.

Драматуршкиња Стела Мишковић причу поставља спонтано, окретно. Текст је жив и близак нама у гледалишту.

Лијешевић режира интелигентно у свом стилу - трудећи се да буде невидљив, да се склони иза глумачких креација. Режија је вешта, решења су ефектна и једноставна- деца у другом делу представе постају своји родитељи. Лијешевић добро оркестира енергију глумаца. Као редитељ не трпи вишкове, он вам предаје пажљиво испричану причу која вашу пажњу држи живом. Увек своје представе гледа из публике, као саморефлексију.

Сценографија Горчина Стојановића једноставна и ефектна - хор стоји на високим степеницама, на којима се одвија читава представа које су за мене пре свега оне на Ловћену које воде до Његошевог маузолеја. Његове очи све нас посматрају са висине. Музика Рамба Амадеуса, која је варирање мелодије црногорске химне, даје забаван и надреалан оквир нашој причи.

Жива представа, попут огња која, ако говоримо о овим нашим просторима, поставља права питања и позива вас да се не бојите да уђете у огањ. Да се манете обожавања пепела.

ИСТО ЈЕ И КОД НАС И КОД ВАС И КОД ЊИХ

Разговарала: Миљана Ђурђевић

Божидар Зубер, глумац

У представи сте модерни бизнисмен. Да ли је тешко поистовијетити се са таквим човјеком?

Врло лако сам ушао у улогу, јер су такви ликови наша свакодневица. Сваки дан се виђам са њима, такви људи нас окружују. Довољно је погледати око себе и ријешиши си проблем како да то представиш на позорници.

Играте и оца и сина који све рјешавају новцем?

Син је одраз свога оца, и да је среће то би у животу требало да буде добро, јер би било нормално да дјеца из породице понесу основно васпитање. И овдје је то тако: син је од оца преузео карактерне особине, али то је мало различито од традиционалног поимања онога шта дијете треба да понесе из породице

Рекосте да је то наша свакодневица, како изаћи из тога?

Не знам. На жалост овај пута је већина таква а мањина, која је по мени исправна, не може доћи до изражaja јер је шиканирана. И та мањина се све више тањи јер новац је постао једино мјерило. То и није питање за мене, више је питање за психијатре и психологе. Насиље је свугдје око нас, од школа до улице...

Да ли се новцем може све купити?

Моје је мишљење да не може. Има ствари гдје новац не помаже, не можете купити здравље, искрено пријатељство и искрену љубав.

Како је настao текст за ову представу?

Представа је специфична јер није настала по тексту већ је започела од стиха химне Црне Горе. Редитељ нам је задавао околности и задатке и ми смо из тога радили своје глумачке задатке. Драматургија, Стела Мишковић, је све наше реплике писала. Потом смо тај текст чистили, остављали што је ваљало и тако је текст фиксиран. Свако од нас је из тако насталог текста радио свој дио, па се то на kraju само уvezalo у цјелину. Од тога је настала представа која не слика само Црну Гору већ цијели Регион. Исто је и код нас и код вас и код њих. Није лако играти такве улоге, лакше је играти улоге по познатом тексту: играш неке људе којима мораš да истакнеш лоше, а да те не претвори у то лоше.

У наслову представе је ријеч „поштење“, ријеч која би требала да одсликава карактер простора где се догађа радња представе. Тако је било кроз

историју. Шта та ријеч данас значи? Једнословно има ли поштења данас?

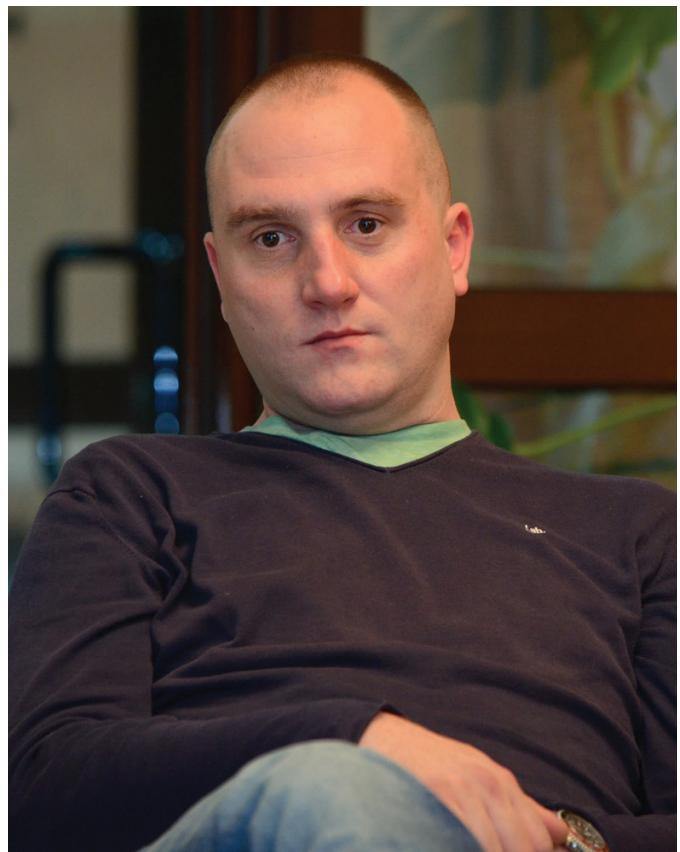
Тешко! Једном ријечју тешко. Сама ријеч требало би и данас да значи исто као некад, али у традиционалном смислу те ријечи тешко да данас има поштења. Уствари, ја мислим да је сваком од нас у дубини јасно шта значи та ријеч, само је питање хоћемо ли себи и другима признати да ли јесмо или нисмо поштени.

Порука представе је јасна, посебно онима који не спадају у врсту људи које играте. Да ли су поруку разумјели они које играте?

Хтјели смо да мало отворимо очи људима, поготово тим људима које смо играли. Хтјели смо да им упутимо благу критику да се мало запитају да ли су њихова животна начела морална, односно постоји ли вриједност која се не мјери новцем.

Да ли ваши ликови сједе у публици?

Наравно, свагдје где год играмо има их, па вјерујем да је таквих било и вечерас.

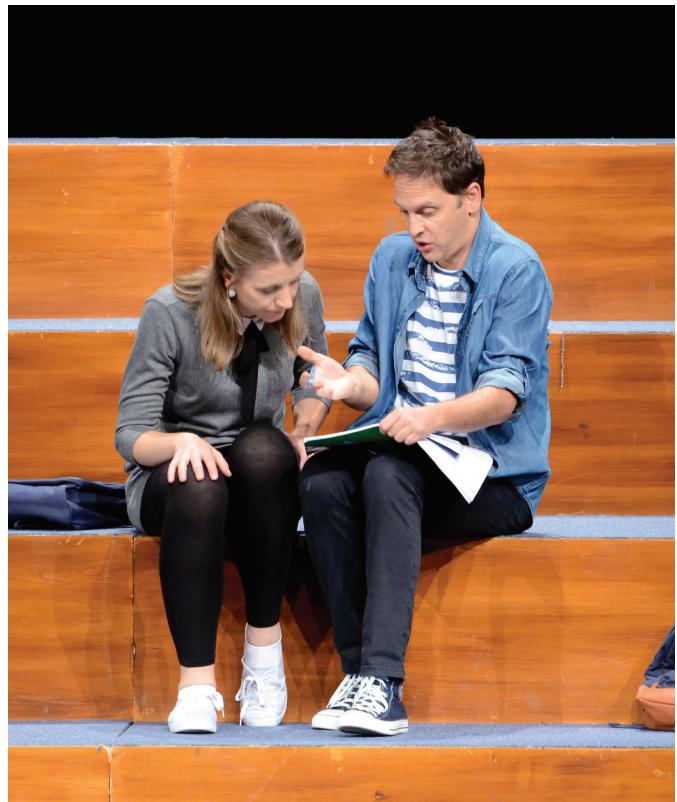
CRNOGORSKI KAZALIŠNI POUČAK

Piše: Mladen Bičanić

Dvije su kazališne predstave, nastale u protekloj sezoni u pozorištima Crne Gore, proputovale pozornicama Regionala i izazvale zanimanje među poklonicima teatra. Jedna je nastala u Kraljevskom pozorištu Zetski dom na Cetinju, premijerno je izvedena sredinom oktobra lani i igra se s podnaslovom „Dokle pogled seže...“. Rezultat je zajedničkog autorskog rada glumačkog ansambla i redateljsko – dramaturškog dvojca Arpad Scilling i Bence Biro, oni su ponudili situacije i karaktere a potom se improviziralo na zadate teme. Priče protagonista – glumaca oslikavaju našu suvremenost, surovu stvarnost tranzicijskog doba i liberalnog kapitalizma, oni „sanjare i kroje planove, iako nisu sposobni procijeniti što je realnost, ne mogu stati na svoje noge i svatko očekuje pomoći od drugoga, traže među sobom pomoći ili bilo kakvo rješenje kako bi opstali, ali na kraju ostaju sami sa svojim patnjama“, ocrtava te likove sam Arpad Scilling.

Druga je stigla i na 34. Susrete u Brčko, u produkciji Gradskog pozorišta Podgorica, zove se „Čuvari tvog poštenja“ i autorski je projekt sve prisutnijeg na scenama ovog podneblja, redatelja Borisa Liješevića, dramaturginja je Stela Mišković. Brojni glumački ansambl predvodi izvrsna Dubravka Drakić, scenograf je Gorčin Stojanović, kostimografskinja je Tijana Todorović a kompozitor Rambo Amadeus. Liješević kroz predstavu preispituje neke osnovne vrijednosti u društvu, nekada i sad, fokusira se na stih iz crnogorske himne koja počinje: „Oj, svjetla majska goro / majko naša Crna Goro / sinovi smo tvog htijenja / i čuvari tvog poštenja.“ Središnje mjesto je dakle upravo taj stih „čuvari tvog poštenja“, analizira se, secira i propituje što je od tog, kultnog mjeseca crnogorske tradicije, danas ostalo.

„Šta odlazi u tradiciju, a šta ostaje u životu? Šta je s tim našim poštenjem, gdje je ono danas i na koji način mi danas nosimo taj kult? Kao opterećenje, nužno zlo ili nešto drugo?“ To su, sažeto rečeno, pitanja koja pred nas, u zanimljivoj i intrigantnoj kazališnoj storiji, iznosi Boris Liješević i njegova autorska ekipa. Sve počinje vrlo bezazленo i nevino, usred jednog razreda u srednjoj školi, državni je praznik, na muzičkoj smo probi svečanog izvođenja državne himne i najednom nastane tajac, šok i iznenadenje – dogodila se krađa, nestali su neki novci, kreće istraga. Minuciozno i anatomske precizno pred nama defiliraju prizori i scenske slike u kojima se raspliće sve ono brižljivo skrivano i čuvano od oka javnosti: nasilje i neka prirodna okrutnost što vlada među tom djecom kada se okome na najslabije među njima, želja za izbjegavanjem odgovornosti, neposluh

– ujedno, nisu pošteđeni ni njihovi roditelji, isti glumci sada su u rolama njihovih očeva i majki, razotkriva se svo njihovo licemjerje i pomaknut sustav vrijednosti u kojem novac i jedino novac igra bitnu i važnu ulogu, odgoj i obrazovanje njihove djece na posljednjem su mjestu. Naravno, ne nedostaju ni oštре osude stanja u državi, u kojoj ništa osim njih ne valja i gdje vlasta pravilo da su zakoni tu da se ruše, ponavljuju se i slike nasilje, sada prema nastavnici koja se jedino suprotstavlja njihovim nastojanjima da sve izglađe i gurnu pod tepih, krađa novca čak pada u drugi plan, važan je utisak koji će oni ostaviti jedan pred drugim. Na kraju, kao deus ex machina, pojavljuje se rješenje u vidu tajkuna koji će sve popraviti svojim darovnicama, odnosno sve je moguće kupiti novcem pred kojim se svi klanjaju.

Krivac, mladi kradljivac, u finalu priznaje nedjelo počinjeno iz dobrih pobuda – zar put u pakao nije popločan dobrim namjerama? – no tajkun, spasitelj i dobrotvor ga kori: sljedeći put nema priznanja! Gorak je i trpak crnogorski kazališni poučak obje ove predstave: jedna nas vodi stranputicama naših života u vremenu u kojem se nismo snašli i koje nismo uspjeli shvatiti pa su otuda i naši životi u njemu upropasteni i uništeni, druga nam ostavlja malo nade jer ukazuje da niti među našom djecom te nekadašnje vrijednosti poštenja i časti baš nemaju prođu, a niti se mi sami svojski trudimo da tu nešto promijenimo. Poučak je to teatra o životu kojeg živimo koji bismo ipak trebali prigrlići, dok još nije kasno.

ISPOD PEPELA NAŠIH BESMISLENIH SUDBIN IMA ŽAR KOJI MORA ZADOVOLJITI SVOJU MITSKU POTREBU I SIMBOL

Piše: Suvad Alagić

Druga predstava iz takmičarskog dijela XXXIV Festivala pozorišta/ kazališta u Brčkom „Čuvari tvog poštenja“, autorski je projekat Borisa Liješevića. Predstavu je izvelo „Gradsko pozirište“ Podgorica, a u Brčkom se odavno ne pamti ovakva pozitivna, propitkujuća, samopropitkujuća, tegobno-relaksirajuća i mučno-vesela predstava o nama onakvima kakvi jesmo. Tekst, gluma, režija, drama, politički, socijalni, ekonomski i kulturološki fenomen ove predstave

naprosto gledaoca u sali uvlači u sebe kao živi pjesak, i gledalac po automatizmu apsolutne samoidentifikacije postaje dio najozbiljnije igre na svijetu - koja se zove teatar, a teatar ulazi u gledaoca kao voda u prazno korito presušene rijeke. Car je go! Kontrapunkt Ibzenu! Nakon 100 samoće, 100 obmane, 100 nalickanog licemjerja, pozorište ovdje progovara o samom sebi iz samog sebe. I to je naša stvarnost, i to smo mi, i to je onaj momenat u teatru kad se predstava izlije iz svog korita, ponese sve sa sobom, a u toj katarzičnoj katastrofi ne zna se ko je srećniji i opijeniji otkrićem smisla u besmislu, besmislenim traženjem smisla istine, varte i etike, u pepelu koji je ogledalo naše stvarnosti.

Autor Liješević stihom iz crnogorske himne „čuvari tvog poštenja“ proziva jednu od najvažnijih tekovina crnogorske tradicije – **poštenje!**

„Crna Gora je sredina u kojoj je, tokom prethodnih vjekova, poštenje postalo kult. Zašto? Različite sredine do kulta uzdižu različite kategorije: poredak, prirodu, ekologiju, sport, trgovinu, dizajn, dok smo mi do kulta uzdigli – **poštenje**. Svi odgovori su uvijek u geografiji. Naši preci su živjeli u sredini u kojoj nije bilo dovoljno hrane, obradive zemlje, blaga, sredstava za život. Kult

poštenja čuvalo je zajednicu na okupu. Držao je u životu. Ljudskost je čuvala egzistenciju. Danas su se vremena promjenila, i u odnosu na ta vremena svega ima na pretek. Usljed promijenjenog socio-ekonomskog momenta mijenja se i način života. Šta odlazi u tradiciju, a šta ostaje u životu? Šta je s tim našim poštenjem, gdje je ono danas i na koji način mi danas nosimo taj kult? Kao opterećenje, nužno zlo ili nešto drugo? Maler kaže *tradicija nije obožavanje pepela, nego održavanje vatre!* Ako

govorimo o našem odnosu prema poštenju, pitanje je što mi danas radimo.

„Da li obožavamo pepeo ili držimo vatru?“, pita se i odgovara Boris Liješević.

Nakon predstave je foajeu Doma kulture Brčko održan Okrugli stol, sa moderatorom Dževdetom Tuzlićem, koji je ovaj put imao moderatorsku muku - kako poentirati okrugli stol, jer se govor o predstavi od strane kritike i publike, i igra predstave nakon igranja u dvorani, spontano i apsolutno nehinjeno nastavila i za vrijeme održavanja okruglog stola. Biće da ispod svakog pepela ipak ima neka žiška istine koja čeka da plane!

MBOL

Dr. Almir Bašović, selektor XXXIV regionalnih Susreta BH pozorišta/ kazališta u Brčkom: „Mislim da za ovu predstavu ne treba puno pričati otkud ona na festivalu koji za moto ima „Grad u teatru - teatar u gradu“. Ibzen prvi građanskoj klasi nudi sliku na koju ona nije navikla. U pozorištu oni su dolazili gledati sebe. Otprilike, stoljeće kao bezgrešne, idealne. Ibzen prvi baca rukavicu u lice, on prvi propituje stvarne vrijednosti građanskog društva i dovodi ih u pitanje. Gledajući predstavu palo mi je na pamet otprilike ovo - blago Ibzenu! On je barem imao protiv koga pisati i raditi. Ova predstava je jedan od tih

lijepih dokaza da mi zaista više nemamo konsenzusa ni oko jedne temeljne vrijednosti koja je građansko društvo činila društvom...“

Branko Ilić, glumac u predstavi „Čuvari tvog poštenja“: „Kad smo počeli zapravo da radimo na predstavi Boris Liješević je bio, zapravo zaprepašten koliko smo mi spremni na kritiku društva, sebe samih u tom društvu, ne izbjegavajući ništa. Onda se on vratio s jednom temom koja je objedinjavala sve to i mi smo ga spremno dočekali i kroz improvizacije došli do ovih rješenja koja vi sad gledate.“

Nikola Šimić Tonin, književnik i novinar: „Potpisujem sve ove riječi što je rečeno i posebno me se dojmilo - ko je jedan sat radio na nastavi i video stanje unutar škola, zna da je stanje među njima još gore nego u predstavi, rječnik je, ajoj, ajoj, daleko gori, ti njihovi međusobni odnosi što sve rade jedni drugima. Prva mi je misao koja je pala, su riječi Duška Radovića - Tucimo svoju djecu kada primijetimo da počinju ličiti na nas. Mi smo očito zakasnili, više to nije ni prigoda, a i tučom se ne postiže ništa. Ali nas tuku i opominju ovakve predstave. Čak najgore što sam očekivao - ići će se s nekim tim oblikom da pobeduje taj neki pravedni zaključak. Međutim, pobijedila je istina. Ova nam predstava donosi golu istinu. Toliko su dočarani vjerno likovi da jednostavno prepoznajemo i stanje i likove, i unutar toga, i onda na kraju nam se to i dopada...“

Svetislav Jovanov, dramaturg: „Mislim da je ovo jedna važna predstava. I rukopis Borisa Liješevića - meni se čini da je ovde spojio na jedan veoma efektan način i improvizaciju, jednu čvrstu radnju. Mislim da je deo te inspiracije poneo i sa onog mesta gde radi, uglavnom stvara. Čitavo vreme gledajući ovu predstavu... i ne govorim sad o dokumentarnosti. U jednoj zemunskoj školi delovao je jedan višenedeljni bunt roditelja, profesora koji su odbijali da prihvate smenu direktora zemunske gimnazije i na kraju je čovek sam odstupio da ne bi doveo u pitanje funkcionisanje škole. To je, ustvari, jedini akt klasne borbe u Srbiji ove jeseni bio. Sto se tiče predstave, meni se čini da neku simboličku oksnicu predstave čini dio o himnama. Čini mi se da su sve himne, naravno svih ovih novih zemalja, kao što je i svaka himna jedna vrsta projekcije, idealne projekcije o sebi. To jest, idealne projekcije tog naroda o sebi. I mislim da bi takođe bilo vrlo zanimljivo videti tako neke predstave o ostalim himnama. Mislim da se ni jedna ne bi dobro provela, mislim od „Bože pravde“ pa nadalje. Koliki je, ustvari, taj jedan opšti pad moralnih vrednosti prisutan u svim sferama, a ova škola vrlo dobro pokazuje jer obuhavata školu i porodicu. Malo šta je još ostalo, i kafana još je ostala ključna institucija, što reče moj prethodnik. Najbolja rečenica koju sam ove godine čuo - jedan stari gospodin, član vladajuće partije u Srbiji je meni rekao, zaleći se kako je čitava opozicija prebegla u vlast, rekao je jednu fenomenalnu rečenicu, ja se izvinjavam - Jebo te, ako su oni mi, ko smo onda mi?“

Nedorečeni autori poštenja

Piše: Kemal Bašić

„Čuvari tvog poštenja“ predstava je Gradskog pozorišta iz Podgorice, a kako u afiši stoji, radi se o autorskom projektu reditelja Borisa Liješevića. Ako ostavimo po strani pitanje autora u teatru, te pitanje šta zapravo znači „autorski projekat“ u umjetnosti koja podrazumijeva kolektiv, ono što ostaje u ovoj odrednici možemo tumačiti kao sugestiju o vrsti teatarskog procesa iz kojeg je proizašla ova predstava. Dakle, kao polazišna tačka, kao centralni motiv predstave i sam njen naslov, odabran je stih iz crnogorske himne u kojem se zazivaju čuvari poštenja. Poštenje se tu uspostavlja kao vrijednost oko koje ne bi trebalo biti spora, no da li je to uistinu tako i da li zapravo postoji stvarni koncen zus oko toga šta pojma poštenje zapravo jeste? Predstava se tako bavi preispitivanjem nečega što je svima poznato i svi vjeruju da to razumiju na ispravan način, iako je, istini za volju, vrlo upitno da li postoje barem dva lika koja bi se složila oko toga šta bi bilo to poštenje o kojem se toliko govori. Glumci podgoričkog ansambla su na početku rada na predstavi imali samo početnu situaciju i stih/naslov prema kojem su trebali praviti svoj vlastiti odnos, pa prema tome i karaktere. Dakle, oni nisu imali gotov tekst već su svi, kako pojedinačno, tako i kao trupa, kao kolektiv koji za cilj ima da napravi predstavu, morali, u pravljenju predstave, angažirati i više nego što glumački posao inače zahtijeva. To, također, znači i da su glumci morali svjesno preuzeti odgovornost za ono što će se sa scene govoriti publici. Takav postupak nudi sa sobom mogućnosti izuzetne kreativnosti, dajući slobodu glumcima da iz sebe izvlače materijal za predstavu i na onom bazičnom planu priče, odnosno, scenskog događanja. S obzirom na ovu činjenicu, s obzirom da znamo koju su slobodu i ulogu imali svi članovi ansambla u nastanku predstave, treba reći da se moglo očekivati i više i da se preispitivanje različitih fenomena unutar savremenog crnogorskog društva, što je očigledna namjera ove predstave, jasna već od njenog naslova, iz nekog razloga nije do kraja otvorilo i nije zapravo bilo toliko direktno koliko se to u početnoj ideji htjelo napraviti. Ipak su se pojedinačni karakteri u predstavi na kraju sveli na kliševe i od mogućnosti da budu jedinstvene ličnosti koje djeluju iz sebe, oni su se pretvorili u stereotipe različitih skorojevića, ili njima sličnih. Ako je to, možda, i bila zamisao autora projekta/predstave, onda je on uspješno ostvaren, ali se doima već prilično poznatim, sa ne baš previše stvarne angažiranosti kojoj se već u ideji za ovakvu predstavu teži.

POŠTENJE ŽIVI SAMO U Pjesmama

Piše: Elvis Ljajić

Predstava počinje probom izvođenja crnogorske himne za svečanost koja se kasnije treba odigrati u školi. Na taj način se uspostavlja i okvir, radnja se proširuje sa događaja u jednoj školi na događaje u čitavom (crnogorskom) društvu, a priča o ukradenom novcu postaje priča u krađi, posljedicama i shvatanju

bespomoćna u svijetu koji poštenje ima još samo u pjesmi, i to onoj najsvečanijoj. Njen slom na kraju, pristanak da ipak i sama bude dio onoga što je protiv njenih principa, vjerovanja i profesionalne etike, užasna je poruka za sve nas, poruka da će nas, prije ili kasnije, nepošteni i korumpirani sistem uvući u sebe i učiniti jednim od njih.

riječi *poštenje* svakog od likova na sceni. Glumci, izuzev onih koji tumače likove domara, direktora i razrednice, igraju po dva lika, u prvom dijelu školarca koji treba da ide na ekskurziju, u drugom dijelu roditelja, pri čemu su ti likovi gotovo isti – razlikuju se samo u dvadesetak godina starosti. Oni njeguju iste ideale, imaju iste navike, i tek ponekom sitnicom odstupaju jedni od drugih. Na taj način nam se sugerije i to kako je ovo stanje dugotrajno i kako su male šanse da se u budućnosti promijeni. Glumačka igra je dobra, ujednačena, sa finom, odmjerenom saradnjom na sceni.

Liješević pametno koristi kriminalistički žanr. Likovi, a ponajviše razrednica, sprovodeći istragu o nestalom novcu za ekskurziju, otkrivaju neke društvene devijacije, moralna posrnuća predstavnika društva (obrazovanja, vlade, kulture...), pa i kriminalne radnje koje uveliko prevazilaze onu krađu koja je inicirala istragu. Pri tome, valja nam naglasiti, razrednica nije tipični junak krimića, ona nema nikakvu moć ni posebnu sposobnost da omogući kažnjavanje počinitelja. Ona je sama, jedina na ovoj strani vrijednosti koju nazivamo poštenjem,

Onako kako je prva predstava Susreta predstava o gradu, tako je i ova predstava o društvu. Kroz likove *kontroverznog* biznismena, članice Vlade, glumice, vlasnika turističke agencije... saznajemo da je strast za zaradom, karijerom i uspjehom naustrb poštenja opšta pojava, kojih nisu lišeni čak ni ljudi s marginе, oni kojima (još) uvijek nije pošlo za rukom da postanu uspješni, bogati i cijenjeni.

Korištenje himne za uspostavljanje okvira (predstava i počinje i završava himnom, baš kao što Sve se *nekako preživi...* počinje i završava jednom od himni Sarajeva) ove događaje i spoznaje uzdiže na nivo čitavog crnogorskog društva, te naglašavanjem stiha i *čuvari* tvog poštenja posebno naglašava još jednu groznu (kolektivnu) osobinu, licemjerje. Licemjerje i nepoštenje, pred Njegoševim očima.

Cuvari tvog poštenja nije predstava koja će promijeniti bilo šta ili bilo koga. Ona je tu tek da ponovo detektuje i podsjeti na ono što odavno znamo – poštenje živi samo pjesmama,

AKO SU ONI MI, TKO SMO ONDA MI?

Piše: Nikola Šimić Tonin

“Ova predstava postavlja bolno pitanje o vrijednostima u odnosu na koje bi se trebale školovati i odrastati nove generacije ljudi u našim gradovima”, zapisano je u Izvještaju selektora.

„Stih iz crnogorske himne „...čuvari tvog poštenja...“ proziva jednu od najvažnijih tekovina crnogorske tradicije – **poštenje**!

Crna Gora je sredina u kojoj je, tokom prethodnih vjekova, poštenje postalo kult. Zašto? Različite sredine do kulta uzdižu različite kategorije: poredak, prirodu, ekologiju, sport, trgovinu, dizajn, dok smo mi do kulta uzdigli – **poštenje**. Svi odgovori su uvijek u geografiji. Naši preci su živjeli u sredini u kojoj nije bilo dovoljno hrane, obradive zemlje, blaga, sredstava za život. Kult poštenja čuvalo je zajednicu na okupu. Držao je u životu. Ljudskost je čuvala egzistenciju. Danas su se vremena promjenila, i u odnosu na ta vremena svega ima na pretek. Usljed promijenjenog socio-ekonomskog momenta mijenja se i način života. Šta odlazi u tradiciju, a šta ostaje u životu? Šta je s tim našim poštenjem, gdje je ono danas i na koji način mi danas nosimo taj kult? Kao opterećenje, nužno zlo ili nešto drugo? Maler kaže: *Tradicija nije obožavanje pepela, nego održavanje vatre!* Ako govorimo o našem odnosu prema poštenju, pitanje je što mi danas radimo. Da li obožavamo pepeo ili držimo vatru?“ (Boris Liješević).

Teatar u teatru. Publika uvučena – usisana u dramsku radnju. Priča počinje sasvim obično kako obično i počinju priče koje život piše. Uvježbavanje himne. Učinit će se rječnik tih mladaca neprimjeran, za one koji su radili u nastavi, još je i prelag do kojih je granica otišla i spremna otići ova generacija: vulgarnosti, zlostavljanja, maltretiranja, iživljavanja, umijeća iživljavanja nad drugim i drugaćijim, sve više pune crne kronike novina. Zar je više novost kako je vršnjak maltretirao vršnjaka, i to da premlati i profesora i to više i nije neka novost.

Na mlađima svijet ostaje – jao ti se nama. Svijet se konča. Rukavica je u lice nama ova predstava, ogledalo za ogledati se, u toj djeci, vidjeti sebe, izvući glavu iz pijeska – želimo li to ili smo i sami glumci u svojim životnim rolama u životnome kazalištu prihvaćamo razne uloge, pa nam lik tajkuna donesen briljantno i nije (ne)mio, na našu tragikomediju sve je više razumijevanja za njega kod nas. Lepeza likova u predstavi izlistava se pred nama da se prepoznamo u nekome od njih. Skoro pa biblijski kaz o izgubljenom sinu. Vrzino kolo. Ako su oni **Mi** tko smo onda **Mi**, netko za zamisliti se reče na tribini poslije predstave.

“Čini mi se da tranzicioni period koji traje 27 godina je

donio jedan ogroman strah među narode u regionu. Strah jeste prirodna stvar, ali mislim da bi trebali da izademo iz toga i da se osvijestimo. Vidimo taj strah u umjetnosti, u pozorištu, strah da se ne govori previše, da se ne talasa, a smatram da u umjetnosti bez stava umjetnika, dakle u pozorištu bez kolektivnog stava - bez svijesti ko smo i šta značimo ne možemo dalje. Nije stvar u tome da kudimo stvarnost, nego iz da naše vizure govorimo o jednoj situaciji. Umjetnici imaju pravo na to i ne treba da ga traže od onih koji finansiraju kulturu nego od sebe samih. Na to smo zaboravili. Sami sebi udaramo cenzure više nego što se to očekuje od umjetnika. Ova predstava tu pomera granice.” (Ivana Mrvaljević)

Predstava je ovo koja ne samo da propituje crnogorsku, odnosno regionalnu stvarnost, nego nas poziva na samosvijest i hrabrost, dok još ni(je) kasno, dok brojimo avione, autobuse... u kojima ne odlaze više pojedinci... odlaze čitave obitelji sa željom da se nikada više ne vrate. Ova se predstava nadovezuje, upotpunjuje s predstavom prije nje slažući se u jedinstveni mozaik.

Uz pohvale cjelini, pohvale i svakome pojedincu unutar predstave ponaosob koji je pomogao tkati na tkalačkome kazališnome stanu predstave – predstavu, pohvala i selektoru – vrstan je znalač birao predstave dobro znajući kazališnu publiku Brčkog.

Kad je predstava kvalitetna ima i publike

Piše: Sanita Jerković Ibrahimović

Branka Femić Ščekić, glumica

Stih iz crnogorske himne „Čuvari tvog poštenja“ proziva jednu od najvećih tekovina crnogorske tradicije – poštenje! Poštenje je i tema ove predstave. Kako je teklo građenje predstave, građenje priče o poštenju?

Teklo je vrlo neobično. Boris Liješević, reditelj ove predstave je došao na prvu probu na koju su bili pozvani svi glumci iz ansambla. Vrlo zanimljivo je rekao da je raspoložen da radi sa svima nama, ali kome je plezir, kazao je, neka odustane, a kome je plezir neka izvoli. Meni je bio plezir od prve probe pa do večerašnjeg igranja. Ovo je dragocjena predstava u kojoj svi uživamo u igranju.

Počelo je tako što je on došao na ideju da pravimo priču o crnogorskom poštenju. Ali to je tako široko, da smo svi u mraku tražili svjetlo i izlaz, pa smo tako davali svoje viđenje poštenja, neke svoje primjere iz života.

Onda je neko od kolega pomenuo kako njegovo dijete iz muzičkog za ocjenu mora da odgovara himnu. Tu su počeli neke improvizacije i odatle je sve krenulo.

Boris je jednog dana dao zadatok, čime i počinje predstava, da mi igramo djecu koja u horu treba da proslave Dan nezavisnosti, a u drugom činu ćemo igrati njihove roditelje.

Svakog dana smo improvizovali, poslije čega su Stela Mišković (dramaturg) i Boris te snimke preslušavali tokom noći. Što je dobro su zapisivali, što je loše odbacivali. I tako sve do dana premijere kada smo dobili gotov tekst.

Tako je tekao taj proces, a iznutra je bilo izuzetno živo, bogato i zaigrano.

Predstava je dosta hrabra?

Jeste, napravili smo predstavu koja se tiče svih nas. Glumaca, cijelog tima, ljudi koji žive oko nas, naših porodica, društva. I gledaoci je tako i percipiraju. To je predstava koja je slika i prilika naše svakodnevnicice.

Gdje je danas poštenje?

Svuda osim u našoj predstavi (smijeh). Ima poštenja, ima poštenih ljudi. Valjda je u onome da je čovjek čist pred sobom u tome šta odlučuje, šta želi i šta je sve spreman da uradi da bi to postigao. Valjda je u onome da čuva drugoga od sebe.

Koliko je vremena trebalo da se spremi predstava?

Preko mjesec dana intenzivnih proba od osam sati.

Predstava je već i nagradjivana?

Sa ovom predstavom smo obišli puno festivala u Regionu što je dragocjeno za nas glumce i za naše pozorište. Da i kolege i publika vide da naše pozorište ima vrijedan ansambl i predstave koje vrijede, koje publika voli.

Da bi predstava bila uspješna, glumci moraju napraviti povezanost sa publikom. Da li ste osjetili da ste tu povezanost napravili večeras sa brčanskom publikom?

Mislim da jesmo. Ovo je jedno od igranje u kojem smo jedni u odnosu na druge bili vrlo fokusirani. Razmjena između nas je bila intenzivna. Takav nam je utisak bio odmah nakon igranja. Čini mi se da je publika ispratila to jer reakcije su bile umjerene i tačne. Nije bilo večeras, ali desi se ponekad, da bude neke histerije, ljudi se valjda prepoznaju pa od neprijatnosti taj smijeh bude još intenzivniji i jači. Publika je ovdje jako lijepo reagovala. Meni je večeras ovdje bilo vrlo prijatno.

Predstavu krasi i pjevanje himne na kraju, koju je ansambl večeras otpjevao, čini mi se, od srca.

Inače kažu da glumac kad pjeva treba, ustvari, kao da govori, da stvara slike. Ja na kraju, pogotovo u tom stihu „nas krasi sloga“, stvarno zamisljam da publika koja je u sali i mi na sceni od srca doživljavamo te riječi i mislimo o istom. Da imamo lijep život i da jedni drugima želimo dobro.

Što se tiče glume, da li je ona danas po Vama umjetnost ili samo služi za zabavu drugih?

Moguće je da je to neka površnost koja je prosti u stvarnosti. To da se nema vremena, da se mnogo žuri, na brzinu sve napravi kako bi se zaradilo, i onda to ne može da ima neku dubinu i smisao. Oko sebe imam ljudi, kolege koje šalju neke više poruke. S druge strane ljudi od nečeg moraju i da žive pa možda neko izabere da samo zabavlja. No ako je dobra predstava vjerujem da ima publike. Ljudi stvarno vole da dođu u pozorište da vide dobru predstavu. Teško je kad ih odviknete od dobrih predstava. Onda se publika osjeća da je izdata i neće više da dolazi, pa je veći napor potreban da se publika vrati u pozorište. Ali kad postoji kvalitetna predstava koju ljudi mogu da razumiju, da dožive, koja ih se tiče, onda ima publike.

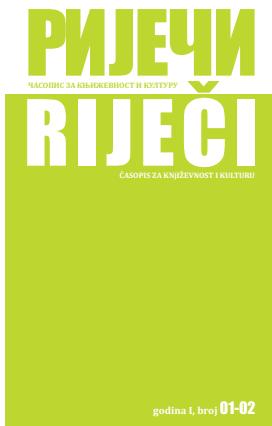
У ПОЧЕТКУ БИЈАШЕ РИЈЕЧ...

Пише: Предраг Нешовић

Након десетогодишњег редовног излажења часописа „РИЈЕЧ“ задовољство нам је да јавности представимо најновији часопис за књижевност и културу број 1–2, година I, пролеће – лето 2017, под насловом „РИЈЕЧ“, у коме се и овога пута може наћи, између осталог, занимљивог штива брчанских пера. Пишу прозу, поезију и приказе. Часопис ради окупља и Брчаке који живе ван али и сараднике Босанце који су у Региону и који се јављају. Заиста их је пуно и часопис наилази на велики одјек код њих.

Процес припреме новог (старог) часописа почео је у лето 2017. године и од тог првог стваралачког импулса није прошло дugo до отелотворења идеје, преточене у готовом, узорно дизајнираном првом двоброју часописа „РИЈЕЧ“. Оваква публикација настала је по узору на предходни часопис који је редовно излазио од 2007. године, у коме су многобројни и плодни ствараоци Брчког објављивали своје најновије стваралачке и уметничке резултате. Подразумева се да је успешан рад сваке културне институције ако свој стваралачки ради резултате, између осталог, објављује у часопису. Јер, све што се напише ако се не објави, као да није ни написано. Овај двоброј часописа „РИЈЕЧ“ није ништа мање обимнији од свог претходника и препун је садржаја који ће читаоцу за сигурно окупирати пажњу.

Нови часопис настао је као израз тежњи стваралаца у области културе, уметности, друштва и медија и уметности уопште, као простор у коме се прелићу текстови из тих тематских области, што ће бити подстицај и развоју музиколошке, театролошке, филмолошке, естетичке, културолошке, уметничко-педагошке мисли овог дела Региона. После дугог рада у Књижевном клубу, у коме је стрпљиво и упорно књижевна уметност тренутка претварана у трајни запис кроз редовно издавање часописа „Ријеч“, одабрана група стваралаца пожелела да то своје дугогодишње искуство угради у (ново)покренути, редовни часопис. Инспиративно и делотворно је деловао импулс свих стваралаца који су се здушно одазвали првом позиву да упуне радове у њиховој сferi стваралаштва. Одговорили су сви, (посебно млађи), па први број одражава „душу“ најреднијег креативног језгра књижевних стваралаца града и

заједнички се упустили у авантuru обликовања првог броја и тај посао има дражи освајања нових облика стваралаштва. Редакција се спонтано успоставила захваљујући помоћи Влади Брчко дистрикта БиХ, Одјела за привредни развој, спорт и културу Брчко дистрикта и УГ АД НОС teatara и тај почетни импулс претварала у збильу. ЧАСОПИС „РИЈЕЧ“ КОЈИ ЈЕ ПРЕД НАМА ДАНАС ЈЕ РЕЗУЛТАТ ТИХ НАСТОЈАЊА.

Циљ новог часописа је да допиринио истраживању, промовише и унапређује све видове различитих аспекта књижевности, уметности, културе, и на тај начин особито интеркультурну комуникацију, као и изградњу интеркультурне компетенције, интеркультуралност и толеранцију. Тежећи свеобухватности и целовитости, приhvата и интелектуално-естетски, и инструментални и антрополошки појам културе. Другим речима, културу схватамо и као канон естетских и етичких вредности отелотворених у делима врхунских мислилаца и уметника, и као материјалну културу, и као свеукупне обрасце перцепције, мишљења и делања које је развило одређено друштво. Под интеркультуралношћу подразумевамо све облике културног прожимања (филм, телевизија, интернет, штампани медији, реклами), али и процеце креативне интеграције елемената других култура. У глобализованом свету данашњице интеркультурна компетенција прерасла је у кључну способност, која игра све значајнију улогу и у приватном и у пословном животу.

Радови следе унутрашњи импулс редакције и уредника, они су се испреплели, па се теже разлучује где почиње књижевни израз, који прелази у ликовни, а завршава се драмским. Веза је чврста и одаје један хомоген часопис. Преплићу се радови који су део истраживачког рада, историјских достигнућа, уметничке педагогије, историјског дискурса, или и савремених промишљања уметничке продукције: филмске, телевизијске, драмске, позоришне, музичке, ликовне... Први радови били су помало метафора, али, исто тако и лајтмотив живота на овим просторима. Посебан тон, можемо рећи и дигнитет садржају првог броја часописа дају интересантни блокови или целине. Они су као пролог, који претходи сваком класичном драмском делу, својеврсна библија.

Као сарадници и аутори имамо част и задовољство да читаоцима представимо часопис који овога пута доноси веома разноврсне прилоге који са различитих аспекта, научних дисциплина и метода осветљавају и показује да нова читања, трагања и тумачења дају добре резултате, те да је часопис и те како отворен

за нове приступе и методе истраживања који ће нас приближити најбољим часописима у Региону. Веома нам је драго што су бројне колегинице и колеге које су сарађивале с нама у многим досадашњим бројевима одлучиле да и овај број обогате својим чланцима и преводима, а надамо се да ћемо лепу и успешну сарадњу наставити и наредних година. Придружио нам се, међутим, и низ нових аутора, како искусних, тако и младих, чије вам прилоге такође најтоплије препоручујемо.

Приступ часопису је отворен, а отворен је и за прилоге свих заинтересованих стваралаца из земље и иностранства објављујући и преводе сматрајући превођење једним од најзначајнијих мостова који повезују различите језике и културе. Жељи да приближи ауторе и дела читаоцима који их не могу репципирати у оригиналу. Публика у овом делу Региона тим се путем може упознати са страним књижевним достигнућима која још нису доступна на њеним матерњим језицима.

Часопис предвиђа више рубрика резервисаних за чланке различитих категорија: а број категорија је различит од броја до броја. Надамо се да ће се у наредним бројевима придружити и прилози наука као што су социологија, етнологија, антропологија, психологија, историја, историја уметности, културологија, комуникологија, али и политикологија, журналистика, односи с јавношћу, и остale науке које расветљавају разнородна питања везана за књижевно стваралаштво, уметност и културу.

Надамо се да ћемо надаље из броја у број постизати да часопис „РИЈЕЧИ” остане и буде респектабилан часопис, компатибилан са релевантним часописима, са својим већ одређеним местом на листи водећих часописа. Посебна вредност била би у успостављању оптималне корелације између емпириских сазнања из области књижевних, драмских, ликовних, и музичке уметности и њихове теоријске надградње. Радови презентовани у часопису не би се бавили само анализом класичних питања уметничког стварања и реализованих дела, већ и уметничко-истраживачким и научно-истраживачким кретањима у четири уметничке области. Уредништво позива на сарадњу све колеге који желе да њихови прилози допру до заинтересованих читалаца широм Региона, Европе и света, без обзира на просторну удаљеност, могућности дистрибуције и друге ограничавајуће факторе.

Готово неограничене просторне могућности, уз све набројане предности часописа, „РИЈЕЧИ” до-звољавају и знатно већу флексибилност у погледу обима члanka. Другим речима, изостанак просторних ограничења омогућава објављивање нешто дужих прилога уколико се за тим покаже оправдана потреба. Часопис даје прилику перспективним младим истраживачима, студентима докторских студија, да своја прва остварења представе нешто широј читалачкој публици. Њихови прилози одликују се високим квалитетом, и служе на част самим ауторима.

Не треба занемарити ни примену графичких и других техничких могућности, као што су фотографије и илустрације које су и даље превише захтевне за публикације у штампаном облику, па се зато у њима ретко и срећу. Надамо се да садашњи читаоци неће бити сувише строги у процени овог броја. Јер, све је процес, као на филму, у позоришној представи. У том процесу могу се догодити и понеки превиди, омашке.

Надамо се да ће и овај број часописа бити примљен подједнако добро и да ће привући пажњу бројних читалаца који прате теме из области књижевности и културе. У уверењу да је пред нама још много занимљивих редовних бројева, радујемо се наставку већ започете, а и успостављању нове сарадње, и са захвалношћу очекујемо предлоге, идеје и коментаре. У наредном периоду приоритет уредништва биће управо даље јачање репутације часописа, као и рад на његовој видљивости и препознатљивости. Стога уживајте у страницама које следе. Само мудро... Часопис „РИЈЕЧИ“ жели да захвали бројним колегама и пријатељима који су подржали и помогли у припреми овог броја.

Посебну захвалност дугујемо *Одељењу за привредни развој, спорт и културу Владе Брчко дистрикт* који је изразио спремност да пружи подршку овој публикацији. Ту подршку схватамо као велику обавезу. Уредништво и сарадници трудили су се, а наставиће да то чине и у будућности – да оправдају указану подршку.

Захвалност дугујемо и уреднику Жарку Миленићу, на свесрдном залагању да се прошири круг сарадника из иностранства, преданом раду на успостављању и неговању контаката са ствараоцима у иностранству и да се садржај часописа обогати њиховим успешним радовима и студијама. Као и на несебичном и успешном залагању добијања низа веома корисних информација.

И на крају, на последњем, али истакнутом mestу, захваљујемо ауторима научних чланака, стручних радова, приказа, превода и есеја, на труду који су уложили у своје прилоге и на поверењу које су нам поклонили. Часопис „РИЈЕЧИ“ неизмерно указује на спремности и на подршку, а пре свега на изузетно вредним сугестијама аутора без чијег доприноса часопис данас не би био пред читаоцима. Надамо се да ћемо њихово поверење оправдати и да ће се наша сарадња у наредним годинама наставити и проширити. Жеља нам је, свакако, да придобијемо и нове сараднике, како би наредни бројеви часописа били још богатији, разноврснији и занимљивији. Из приљежног и поузданог уређивачког језгра редакције, већ у следећем броју, биће настављена уредничка нит која ће досегнути до нових генерација. Ништа више, али ни мање од тога.

На крају, будите ведри. И не напуштајте добру струју навику. Читајте „РИЈЕЧИ“!
Желимо дуг живот нашем и вашем часопису!